

Mikor költözött Kötöny kun fejedelem Magyarországra?

A szakirodalom Kötöny kun fejedelem Magyarországra való bevonulását az 1239-es évre teszi. Ezen éven belül két időpont is felmerült. A kutatók egy része húsvétra helyezi az eseményt, másik része az év őszét jelöli meg. Dolgozatomban a két datálás forrásbázisát veszem vizsgálat alá.

Kötöny magyarországi bevonulását legrészletesebben Rogerius *Carmen miserabile* című beszámolójából ismerjük.¹ A szerző, aki a tatárjárásnak személy szerint is szenvedő alanya volt, pontos képet rajzolt művében a mongolok magyarországi hadműveleteiről és az ezzel összefüggésbe hozható eseményekről. A művelt és széles látókörű Rogerius² a feltételezések szerint 1243–44-ben – rövid idővel az események után – készítette el munkáját. Ennek szövegét azonban csak a Thuróczy-krónika 1488-as brünni nyomtatott kiadásának függelékéből, majd az erre támaszkodó későbbi kiadásokból ismert.³ A rendelkezésünkre álló szöveg azonban több helyen interpolációkat, szövegromlásokat tartalmaz.⁴

Rogerius beszámolójában részletesen leírja a kun fejedelem magyarországi bevonulását. Kötöny, miután több csatát vívott a mongol csapatokkal, végül teljes vereséget szenvedett, és kénytelen volt a délorosz steppén lévő szállásterületének nagy részét

¹ Kritikai kiadása: *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*. Edendo operi praefuit E. SZENTPÉTERY. II. Budapest 1938, 543–588 (továbbiakban SRH); Magyar illetve német fordítása: *A tatárjárás emlékezete*. Szerk.: KATONA T. Budapest 1987, 137–191; *Der Mongolensturm. Berichte von Augenzeugen und Zeitgenossen. 1235–1250* Szerk.: H. GÖCKENJAN–J. R. SWEENEY. Graz-Wien-Köln 1985, 127–223.

² Rogerius személyéről: ALMÁSI T. *Megjegyzések Rogerius magyarországi méltóságviseléséhez*. AUSz Acta Historica LXXXVI. 1988, 9–14; ALMÁSI T. *Rogerius*. in: Korai magyar történelmi lexikon (9–14. század) Főszerk.: KRISTÓ GY. Szerk.: ENGEL P.–MAKK F. (továbbiakban KMTL) Budapest 1994, 576–577 (továbbiakban Almási 1994); TURCHÁNYI L. *Rogerius mester Siralmas éneke a tatárjárásról*. Századok 1903, 412–430.

³ A mű hagyományozódására: SRH II. 545–550 (Juhász L.); ALMÁSI 1994, 576–577; ALMÁSI T. *A Siralmas ének kéziratí hagyományának néhány problémája*. AUSz Acta Historica LXXXIV. 1987, 51–57.

⁴ Az interpolációkra lásd: HORVÁTH J. *Árpád-kori latinnyelvű irodalmunk stílusproblémái*. Budapest 1954, 239–254; Turchányi 1903, 502–513.

feladni. Ekkor fordult követői útján IV. Bélához, hogy ha kész befogadni őt és népét Magyarországra, akkor ő elismeri a magyar király főségét, és áttér a katolikus hitre. IV. Béla beleegyezett ebbe, és Magyarország határán ünnepélyes külsőségek között fogadta Kötönyt. Innen a király egyik főembere vezette be az ország belsejébe a nomád kunokat.⁵

A szakirodalom Kötöny Magyarországra való bevonulásának dátumaként az 1239-es datálást fogadta el hitelesnek.⁶ Rogerius szövegében két helyen szól erről az eseményről. Az előbb ismertetett szövegrészt az 1242. év alatt közli. Ezt a datálást azonban egyrészt a tatárjárás kronológiája zárja ki,⁷ másrészt az, hogy maga Rogerius tudatja velünk, hogy Kötönyt 1241 márciusában, a mongol betörés hírére a pesti lakosság megölte.⁸ A szöveg kritikai kiadásában Juhász László úgy foglalt állást, hogy a hibás 1242-es évmegjelölés egyértelműen elírás. Két lehetőséget vázolt fel ennek magyarázatára. Mindkettőben azzal számolt, hogy Rogerius eredetileg római számokkal jelölte az évet. Az egyik elképzelése szerint Rogerius az 1239-es évet az *MCCXII* alakban jegyezte le. Ezt egy figyelmetlen másoló *MCCXII*-ra, azaz 1212-re elírta. Az 1488-as kiadás során a kiadónak feltűnt a nyilvánvaló hiba. Ez az évszám ugyanis ellentétben áll azzal, hogy Kötönyt IV. Béla fogadta be az országba.⁹ Javította tehát az évet úgy, hogy a szövegbe az ötvenes számértéknek megfelelő római számot, az *L* -t toldotta be. Az így kapott *MCCXLII*, azaz az 1242. év pedig valóban IV. Béla

---

⁵ *A tatárjárás emlékezete. 139–140*; SRH II. 553–554.

⁶ GYÁRFÁS I. *A jász-kunok története*. II. Kecskemét 1873, 261; PAULER GY. *A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt*. II. Budapest 1899, 149 (továbbiakban Pauler 1899); *Napkelet felfedezése*. Közreadja: GYÖRFFY GY. Budapest 1965, 26 (továbbiakban Györffy 1965); KRISTÓ GY. *A korai feudalizmus. (1116–1241). A tatárjárás (1241–1242)*. in: Magyarország története I/2. Főszerk.: SZÉKELY GY. Budapest 1987², 1386 (továbbiakban Kristó 1987); PÁLÓCZY HORVÁTH A. *Besenyők, kunok, jászok*. Budapest 1989, 39; J. R. SWEENEY „*Spurred on by the Fear of Death*”: *Refugees and Displaced Populations during the Mongol Invasion of Hungary*. in: *Nomadic Diplomacy, Destruction and Religion from the Pacific to the Adriatic* Ed.: M. GERVERS–W. SCHLEPP. Toronto 1994, 39; Polgár Sz. *Kötöny, kun fejedelem*. in: *Tanulmányok a középkori magyar történelemtől* Szerk.: HOMONNAI S.–PITI F.–TÓTH I. Szeged 1999, 101.

⁷ A mongol csapatok Rogerius beszámolója szerint 1240. decemberében elérték a Kárpátok vonalát (SRH II. 560). Kötöny bevonulását ez utánra tenni képtelenség.

⁸ Rogerius a mongol csapatok megjelenését Pest alatt 1241. március 15-re teszi. Ezzel kapcsolatban említi meg Kötöny kun vezér megölését (SRH II. 565–567).

⁹ Az 1212-es évben még II. András (1205–35) uralkodott Magyarországon. Ezzel szemben Rogerius a Kötönyt befogadó uralkodónak egyértelműen IV. Bélát (1235–70) adja meg. A Thuróczy-krónika is tud arról, hogy IV. Bélát 1235 októberében koronázták meg (THURÓCZY J. *A magyarok krónikája*. Ford.: Horváth J. Budapest 1980, 196).

uralkodására esett. Ezt az évszámot feloldva a nyomtatott kiadásba *millesimo CC. quadrasimo secundo* alak került. Ez utóbbi sem mentes azonban a hibától, a szám helyes alakja *millesimo CC. quadragesimo secundo*. A másik lehetőségnek azt tartotta, hogy már Rogeriusnál hibás évmegjelölés szerepelt, az 1239. év helyett az 1238. év. Ebben az esetben is a római szám okozta a téves adatot. A Rogerius által írt *MCCXIII* formát ugyanis a szöveg kiadója hibásan 1242-nek (*MCCXLII*) olvasta. A szám szöveges változatában az elírást az első esetnek megfelelően képzeli el.¹⁰ Ezen szöveghely alapján tehát nem lehet megbízhatóan eldönteni, hogy milyen évszám szerepelt Rogerius eredeti kéziratában, illetve, hogy mikorra helyezte a szerző a kérdéses eseményt.

Rogerius egy másik szöveghelyen ismét foglalkozik Kötöny bevonulásával. 1241-ben a mongolok első magyarországi megjelenésekor több rémhír is lábra kelt. Köztük volt az is, hogy a kunok tulajdonképpen egy a magyarokkal ellenséges hatalom előőrsei, akik egy Magyarországot érő támadás esetén átállnának az ellenség oldalára. Rogerius tudósítása ránk örökítette ezt a vélekedést akkor, amikor beszámol a magyar részről a kunokkal kapcsolatban említett vádakról.

„Mások pedig, igen sokan, azt magyarázgták, hogy van okuk a király elleni gyalázkodásra, mert a kunok szövetséget kötöttek az oroszokkal, hogy az oroszokkal együtt harcolnak a magyarok ellen, akiktől az oroszok sok csapást szenvedtek el, és akik gyakran tönkrevették őket, és Kuthen az embereivel azért előzte meg őket több mint egy évvel, hogy az ország viszonyait megismerje, nyelvét megtanulja, és amikor értesül azok bejöveteléről, megkezdi a harcot a király ellen, és így azok könnyebben birtokukba vehetik majd a Kaput, és Kuthen segítségére siethetnek, és így gyorsabban elpusztíthatják Magyarországot valamely részét.”¹¹

A szöveg első fele a kunok és az oroszok (*Ruthenis* plur. abl.) szövetségéről számol be. Juhász László a *Ruthenis* alakot a jegyzetekben *Tartaris*-ra javította.¹² Ez a javítás azonban figyelmen kívül hagyta a szöveg további információit. Az ugyanis, hogy ez a nép a magyaroktól sokszor vereséget szenvedett, az oroszok és a mongolok közül

---

¹⁰ SRH II. 553. 2. jegyzet.

¹¹ *A tatárjárás emlékezete* 149; SRH II. 560–561.

¹² SRH II. 560.

csak az előbbire érhető.¹³ Abban azonban kétségtelenül igaza van Juhásznak, hogy a szövegrészben a mongolokra is vonatkoznak adatok. Az „*azért előzte meg őket*” (*propter hoc ... eos ... prevenerat*) kitétel utáni rész egyértelmű, hogy nem az oroszokra, hanem a mongolokra értendő. Ebben az esetben az a kérdés, hogyan kell értelmezni azt, hogy Kötöny „*több mint egy évvel*” (*plus quam per annum*) megelőzte a mongol csapatokat. Korábban a szövegben az szerepelt ezen évjelölés előtt, hogy 1240. december 25. táján jött híre annak, hogy a mongolok elértek Magyarország határára.¹⁴ Rogerius datálását ennek alapján az alábbiakban lehet feloldani. Legkevesebb egy évvel a mongolok megjelenése előtt, tehát 1239 utolsó napjai előtt, de két évnél nem korábban, tehát 1238 utolsó napjai után következhetett be Kötöny bevonulása.

Kötönnyel kapcsolatban Albericus Trois Fontaines-i szerzetes krónikájában is megőrződtek adatok. Albericus az 1230-as években látott hozzá egy világkrónika elkészítéséhez.¹⁵ Ebben az 1239-es év alatt beszámolt a mongoloknak a bagdadi kalifa ellen vezetett hadjáratáról, és röviden összefoglalja mindazt, amit a mongolok külsejéről, és viselkedéséről megtudott. Ezután szól IV. Béla királynak az ország határán létesített erődítményeiről. Majd rátér a kunokkal kapcsolatos híreire.

“1239....Aztán megtudta [ti. IV. Béla], hogy a kunok tatárokként rá akartak ijeszteni, de nagy részüket hősiességben legyőzte, és egyik királyukat, név szerint Kutanust

---

¹³ Az orosz-magyar összecsapások alatt feltehetőleg a II. András uralma idején folytatott hadjáratokat kell értenünk, de nem lehetetlen, hogy a XII. századi harcok emléke is élénken élt még. A XIII. század első felében lezajlott hadjáratoknak a legrészletesebb összefoglalását Kristó Gyula adja (KRISTÓ GY. *Az Árpád-kor háborúi*. Budapest 1986, 100-109). A XII. századi cseményekre vonatkozó forrásanyagot legújabbán Font Márta tett közzé (FONT M. *Magyarok a Kijevi Évkönyvben* Szeged. Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 11. 1996). A magyar-orosz kapcsolatokra vonatkozó forrásoknak a teljesség igényével készített gyűjteményét pedig Hodinka Antal publikálta (*Az orosz évkönyvek magyar vonatkozásai* Ford.: HODINKA A. Budapest 1916). A XIII. századi hadjáratok kronológiáját a szakirodalomban újabbán Senga Toru (SENGA T. *Béla királyfi bolgár, halicsi és osztrák hadjárataihoz* Századok 1988, 36-51) és Font Márta (FONT M. *II. András orosz politikája és hadjáratai* Századok 1991, 107-144) pontosította. Kötöny és az orosz fejedelmek kapcsolataira lásd: Polgár 1999.

¹⁴ SRH II. 560.

¹⁵ LATZKOVITS L. *Alberik világkrónikájának magyar adatai*. Szeged 1934, 16-18. (továbbiakban Latzkovits 1934); ALMÁSI T. *Albericus Trium Fontium*. in: KMTL 35.

és egyik királynéjukat foglyul is ejtette. A kunok közül több ezren felvették a keresztiséget, de csak álnokságból.”¹⁶

Albericus magyar vonatkozású adataival Latzkovits László részletesen foglalkozott.¹⁷ Kimutatta, hogy Albericus sokféle írott és szóbeli információt felhasznált művéhez. Maga Albericus is megmondja, hogy a mongolokról szóló legfontosabb hírforrása Plano Carpini beszámolója volt. Plano Carpini 1245-47 között mint pápai követ járt a mongol udvarban. Visszatérte után útjának tapasztalatairól beszámolót készített. Ennek szövege – Albericust igazolva – pontos tartalmi egyezéseket mutat forrásunkkal.¹⁸ Albericus magyar vonatkozású hírei azonban nem Plano Carpini beszámolójából származnak, hanem – ahogy Latzkovits is feltételezte¹⁹ – magyar forrásra/forrásokra mehetnek vissza.

Kérdés az, hogy Albericus értesülései pontosak-e Kötöny magyarországi megjelenését illetően. Albericus erre az évre két eseményt jegyez még fel Magyarországgal kapcsolatban. Megszületett IV. Béla fiúgyermek, a későbbi V. István magyar király, akit Szent Lukács napján Róbert esztergomi érsek megkeresztelt. Ezután beszámol arról, hogy az érsek tizenöt nap múlva meghalt. István herceg a szakirodalom álláspontja szerint valóban 1239-ben látta meg a napvilágot.²⁰ Erről az eseményről számol be egy 1240. május 26-i oklevél, amelyben a király megjutalmazza a fia születését hírül hozó személyt.²¹ Tehát a trónörökös megszületése csak ez előtt történhetett. Albericus pedig megadja, hogy a keresztelés Szent Lukács napján, azaz október 18-án történt. Meg kell vizsgálni még, elfogadhatjuk-e hitelesnek Albericus azon információját, hogy Róbert esztergomi érsek végezte a keresztelést, és hogy röviddel ezután az egyházfő

---

¹⁶ *A tatárjárás emlékezete* 241; *Chronica Alberici monachi Trium Fontium* Edidit: P. Scheffer-Boichorst in: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum.* XXIII Edidit: G. H. PERTZ Hannoverae 1874 (reprint Stuttgart 1986), 946.

¹⁷ Latzkovits 1934.

¹⁸ PLANO CARPINI: Giessauf, J. *Die Mongolengeschichte des Johannes von Plano Carpini.* Graz 1995, 88, 101, 106. Annak ellenére, hogy a szövegnek a mongolok vallásosságáról szóló része ellentétben áll Plano Carpini beszámolójával, nem kételkedhetünk abban, hogy Albericus szövege erre a forrásra támaszkodik.

¹⁹ Latzkovits 1934, 71–83.

²⁰ WERTNER M. *Az Árpádok családi története.* Nagy-Becskerek 1892, 498; KRISTÓ GY.–MAKK F. *Az Árpád-házi uralkodók.* Budapest 1988, 89; KRISTÓ 1987, 1385.

²¹ *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke.* I. 1001–1270. Szerk.: SZENTPÉTERY I. Budapest 1923, 684. sz. (továbbiakban Szentpétery 1923)

elhunyt. A főpápnak, aki 1226 óta állt a magyar egyház élén,²² a halála valóban az 1239. évben következhetett be, mert 1239. november 29-én a király már kéri a pápát, hogy Mátyás váci püspököt az esztergomi érseki székből erősítse meg.²³ Hitelesnek fogadhatjuk el tehát Albericus azon hírét, hogy az egyházfő október 18-án még életben volt, és halála ezután tizenöt nappal következett be. Megállapíthatjuk, hogy Albericus pontosan őrizte meg mind István herceg születési, mind Róbert érsek halálának évét. Ezek alapján nincs okunk kételkedni abban, hogy az 1239-es év harmadik magyar vonatkozású eseménye, a kun vezér magyarországi megjelenése szintén hiteles forrásra megy vissza.

Albericus tehát Rogeriusszal megegyezően 1239-re helyezte Kötöny magyarországi megjelenését. Magyar vonatkozású hírei ugyan fölöttébb gyanús mendemondákat is tartalmaznak a mongolokról (az erdélyi vajda állítólagos győzelme a mongolok felett), de nincs komoly okunk, hogy kétségbevonjuk a Kötönyre vonatkozó rész évmegjelölését.

A dátum pontosítására tett első kísérlet 1239 őszt jelölte meg Kötöny bevonulásának idejeként.²⁴ Ez az elképzelés azon alapul, hogy a szöveg „több mint egy évvel” (*plus quam per annum*) kitétele 'néhány hónappal több mint egy év'-ként oldható fel. Ez azonban csak feltevés, amely Pauler nyomán terjedt el. Pauler semmilyen érvet nem hozott fel datálásának bizonyítására.

Az eseménynek egy másik, ennél is pontosabb datálása Győrffy Györgytől származik. Ő több művében is azt írta, hogy a Kötöny vezette kunok a Radnai hágón át 1239 húsvétján (március 27.) vonultak be a Kárpát-medencébe.²⁵ Ezt a magyar szakirodalom is elfogadta.²⁶ Mivel Győrffy nem hivatkozott a forráshelyre, csak a dátummegjelölésből következtethetünk arra, hogy véleménye egy nyugati forráson alapul.²⁷

A források közül Kötöny személyére – Rogeriuson kívül – a legrészletesebben a *Continuatio Sancti Crisostomi II.* hagyományozott ránk adatokat. A forrás szerint az 1241-es évben Kötöny, a kunok királya követséget küldött IV. Bélához, hogy fogadja be őt és népét országába. A magyar király engedélye után a kunok beköltöztek Magyaror-

---

²² Róbert személyére: KRISTÓ 1987, 1162-63; KOSZTA L. *Róbert*. in: KMTL 576.

²³ SZENTPÉTERY 1923, 668. sz.

²⁴ Pauler 1899, 149; SRH II 554 (Juhász L.); RÁSONYI L. *Hidak a Dunán*. Budapest 1981, 121; KRISTÓ GY. *Magyarország története 895–1301*. Budapest 1998, 226.

²⁵ *Napkelet felfedezése 26; Julianus barát és napkelet felfedezése*. Szerk.: GYÖRFFY GY. Budapest 1986, 42 (A Győrffy által írt Előszóban); *A tatárjárás emlékezete 23*. (A Győrffy által írt Előszóban)

²⁶ PÁLÓCZY HORVÁTH 1989, 39; KRISTÓ 1987, 1386; POLGÁR 1999, 10.

²⁷ Az ortodox húsvétszámítás szerint 1239-ben ez az ünnep március 22-re esett.

szágra. A forrás az 1242-es év alatt beszámol még arról, hogy a kunok átlépték Magyarország határát, és húsvét napján felprédálták Radna városát. A húsvéti mulatozásba merült iszogató lakosságot leölték. A Magyarországra már korábban beköltözött kunok ekkor csatlakoztak az újonnan jövőkhöz. Ez csak Kötönynek, a kunok királyának nem sikerült, mert ő félve attól, hogy a palotáját megtámadó osztrák herceg fogságába esik, öngyilkos lett.²⁸

Ezt a leírást több latin nyelvű munka is megőrizte, de többletet szövegünkhöz képest nem tartalmaznak.²⁹ A forrás és Györffy adatai közötti nagyfokú egyezés világosan mutatja, hogy ezen a szövegen alapszik a húsvéti radnai bevonulás említése.

A *Continuatio Sancrucensis II.* által az 1241. év alatt említett esemény egyértelmű, hogy Kötönyre vonatkozik. Ez a datálás azonban a már említett történelmi tények alapján elfogadhatatlan. A szöveget fenntartó kéziratok közül egyedül az *Anonymi Leobiensis* helyezi 1241 helyett 1238-ra az eseményt. Sajnos a szöveg kritikai kiadása³⁰ nem állt rendelkezésemre, és így csak a Gombos F. Albin által közölt szövegrész alapján³¹ tételezem fel, hogy a XIV. századi másoló önkényesen változtatott az általa – egyéb iránt szó szerint – átvett szöveg datálásán, és helyezte forrásának 1241-es évnél szerepeltetett adatát 1238-ra. A forrás ezen része tehát az esemény pontosabb datálásához nem járul hozzá. A forrás 1242-es év alatt közölt beszámolója azonban valóban napra pontosan megadja egy „kun” beköltözés időpontját. Az azonban, hogy a szöveg a „kunok” kétszeri bevonulásáról tudósít, kételyeket ébreszt abban a tekintetben, hogy a második esetben valóban kunokról van e szó, vagy esetleg más etnikumról.

A tatárjárás történetéből jól tudjuk, hogy a mongol seregek 1241-ben több hágón át nyomultak be a Kárpát-medencébe. Az egyik seregetest vezetője a mongol birodalom uralkodójának, Ögödej nagykánnek a fia, Kadan mongol vezér volt. Rogerius az ő hadjáratával kapcsolatban beszámol róla, hogy Kadan átkelve a Kárpátokon Radna városát vette ostrom alá. A lakosság az első támadást visszaverte, de utána átadták magukat a húsvétkor szokásos dorbézolásnak. Kadan serege ekkor rajtuk ütött, és a

²⁸ *A tatárjárás emlékezete 250–251.*

²⁹ *Anonymi Leobiensis* (A. F. GOMBOS *Catalogus fontium historiae Hungaricae*. I–III. Budapest 1937–38. 270. Továbbiakban CFH); *Paltramus seu Vatz, consul Viennensis* (CFH 1957); *Chronicon Austriacum* (CFH 506)

³⁰ *Scriptores rerum Austriacarum veteres ac genuini, Quotquot ex Austriae vicinarumque provinciam bibliothecis et tabulariis decumano labore perlustratis, aut primum in lucem vindicari, aut ex mss. codicibus auctiores et emendatiores edi potuerunt.* Eddidit et necessariis notis observationibus et animadversionibus illustravit R. D. P. HIERONYMUS PEZ, Lipsac-Ratisbonae 1721–1745. Fol. Tom. I–III.

³¹ CFH 270–271.

várost bevette. A lakosság egy részét lemészárolták, a másik részét besorozták a mongol seregbe.³²

A tatárjárással kapcsolatban Radna elfoglalásáról más forrás is megemlékezik. Az *Annales Frisacenses* az 1241-es év alatt beszámol róla, hogy húsvétkor egy mongol csapat támadta meg Radna városát, és a lakosságot legyilkolta.³³

A két forrás alapján Radna elfoglalását 1241 húsvétjára helyezhetjük. Ha azonban e két forrást összevetjük a *Continuatio Sancrucensis II.* fentebb idézett tudósításával, akkor láthatjuk, hogy Radna Kadan általi elfoglalása nagymértékben egyezik a *Continuatio Sancrucensis II.*-ban a „kunokkal” kapcsolatban említett eseményekkel. Az ellenséges csapat húsvét napján való támadása (*Continuatio Sancrucensis II., Annales Frisacenses*), Radna városa (*Continuatio Sancrucensis II., Annales Frisacenses, Rogerius*), a húsvétkor szokásos dorbézolás fölemlegetése (*Continuatio Sancrucensis II., Rogeius*), a mongol csapatok öldöklése (*Continuatio Sancrucensis II., Annales Frisacenses, Rogerius*), és a keresztények veresége (*Continuatio Sancrucensis II., Annales Frisacenses, Rogerius*). A szövegek közötti szinte teljes tartalmi egyezések alapján megállapíthatjuk, hogy a *Continuatio Sancrucensis II.*-ban az 1242. év alatt leírt bevonulás nem Kötöny kunjaira vonatkozik. A forrás adatainak vizsgálata egyértelművé teszi, hogy a Radna városát feldúló „kunok” tulajdonképpen mongolok, akiket csak a szerző azonosított tévesen a kunokkal. A kérdéses szövegrész valójában Kadan mongol hadvezér 1241. március végi Kárpátokon való átkelését, és Radna bevételét örököltette ránk. Hogy következtetésünk helyes, azt más források is bizonyítják. Rogerius beszámol arról, hogy IV. Béla egészen az ország határáig Kötöny elé ment, és onnan egyik főembere vezette a kunokat az ország belsejébe. Ez alapján feltételezhetjük, hogy Kötöny a bevonulásakor nem prédálta fel a király egyik fontos bányavárosát, Radnát. Másrészt IV. Béla 1239 március 20-án Budán állított ki oklevelet,³⁴ ahol minden bizonnyal a húsvét megünneplésére készülve tartózkodott. Nehezen lehetne megmagyarázni, hogyan érhetett volna el a király népes kíséretével az ország keleti határára – bárhová is képzeljük el ezt – kevesebb, mint egy hét alatt. Kötöny Magyarországra költözésével kapcsolatban csak annyit állapíthatunk meg, hogy az minden bizonnyal 1239-ben történt. Az ennél pontosabb datálási kísérletek a forrásbázis hiánya, illetve a források félreértése miatt elfogadhatatlanok.

---

³² *A tatárjárás emlékezete.* 152–153; SRH II. 564.

³³ *A tatárjárás emlékezete.* 246–247; *Annales Frisacenses.* Edidit: L. WEILAND in: *Monumenta Germaniae Historica Scriptorum XXIV.* Edidit: Societas aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi Hannoverae 1879 (reprint Stuttgart 1975), 65–67.

³⁴ SZENTPÉTERY I. 655. sz.

LÁSZLÓ BALOGH

When did Kuthen the cuman prince proceed to Hungary?

In the 1230s the mongolians attacked Eastern-Europe. The cumans, living in the south-russian steppe, were defeated. As a result the cuman prince called Kuthen requested permission from the hungarian king to proceed to Hungary. Bela IV. permitted to do so. The cuman prince came to Hungary in 1239. In the bibliography there are two views to date this event more exactly. According to the first it took place in the autumn of 1239, but the other says it happened at Easter in 1239. In my essay I will show that there is no source for either of the opinions.